

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Ideálizmus és realizmus a mi református egyházunkban.

Korántsem filozófiai értelemben kívánom tekintetni cikkem fölé írott szavaimat. Hiszen most nem az elvont tartalmú filozófiai elmékedéseknek, hanem az életrevaló hasznos munkálkodásnak van az ideje. Jórészt most is az a bajunk, hogy csak filozofáltunk, általános elveket, eszméket hangoztattunk, de belőlök vajmi keveset realizáltunk. Mert hogy most egyházi életünk gyenge, beteg; hogy sok kóros jelenséget mutat: ezt, úgy hiszem, komoly megfigyelés után még az optimisták sem tagadhatják el. Ezt a szomorú tényt én onnan származtatom le, hogy általában ideálizmusunk nagyon lecsappant és az így megcsappant, lehült ideálizmussal nem igen voltunk képesek realizálni azt, a mit kellett volna.

Világosabban fejtem ki, a mit gondolok. Ugyanis a ker. egyháznak hivatása, célja más nem lehet, mint hogy isteni alkotójának, a Krisztusnak szellemét, életét egyesekben és tömegekben tovább is fentartsa, megvalósítsa. A keresztyén egyház, mint ilyen, a legmagasabb értelemben vett ideális intézmény, mert folyvást az isteni örök jóság, igazság és szent-ségre irányítja figyelmét és azon törekszik, hogy ezt semmi földi szenny, küzdelem, érdek el ne homályosítsa. De épen hivatásánál fogva nem maradhat pusztán az ideálizmus magaslatán, hanem e földön is realizálni, megvalósítani kell magas eszményeit. Csakis így lehet a ker. egyház Isten országa e földön.

Krisztus a legfenségesebb ideál, úgy a mint vallásos, hívő képzeletünk tekinti őt örökkévalóságában; de egyszersmind Ő a valódi és egyedül boldogító realitás is, ha életünkben az Ő isteni életét kifejezésre juttatni törekszünk.

Ha ideálizmusunkat nem törné le az élet alacsony, sívár baja s küzdelme; és ha meglevő ideálizmusunkat nem restelnők igen sokszor vagy szokásból, vagy kényelemből, vagy restségből megvalósítani: akkor és ez esetben nem volna köztünk annyi testi s lelki nyomorúság, csapás és szenvedés.

De hát, ha őszinték akarunk lenni, be kell vallani azt a két hibát, hogy először is eszményünket, a Krisztust, nem mindig és nem folytonosan tartjuk szemünk előtt a magunk életében és eljárásában; másodszer pedig, hogy ha jól ismerjük is eszményünket, a Krisztust, akkor is erőnket, akaratunkat és munkánkat csak kis részben szenteljük neki; óriási részét földi gyarlóságok emészti fel ezeknek.

A papságnak, mint ilyennek, rendeltetésénél fogva az volna hivatása, hogy a krisztusi eszményt ápolja az emberiségben teljes erejével és igyekezetével, elől maga járván jó példával. Ha a pap materiálistább, világba merültebb, mint világi hívei, akkor Jézussal kérdésbe lehet tenni, hogy a világ *mivel sózatik meg?*

E lap hasábjain mostanában folyó *belmissiói vita* szóáradatába is belehangzik Jézusnak ez a kérdése. A belmissiónak az a célja van épen nálunk, s azt akarjuk vele elérni, hogy a ker. ideálizmus, a mely már annyira veszendőbe ment az emberek között, a melyet már annyira megöldökölt az élet erkölestelensége, világias szenvedélye, pénz-szerelme stb., hogy ez az ideálizmus a mennyire csak lehet, felélesztessék; és a kihalt, boldogtalan sívár szíveket újra valami jótékony, áldásos melegség s erő hassa át. Annak a belmissiónak, melyet mi sürgetünk, az a célja, hogy azt a szertelen közönyt, azt a földön mászó gondolkozást és tehetetlen akaratot, mely most az embereket jellemzi, egy

kissé felvillanyozzuk; szeretni, bízni, tenni, munkálkodni ösztönözzük.

Mert az a néhány, idealizmussal, krisztusi erővel s szeretettel megtelt kálvinista ember, a milyenek voltak egyebek közt a most megboldogult Kovács Ferencz vagy gr. Kún Kocsárd, vagy a Debreczenben most is élő Hegyi Mihályné úrnő, — ezek a hozzájuk hasonlókkal egyetemben végtelen kis perczentjét teszik a harmadfél millió kálvinista hívőnek. A teljesen egyházatlan, hitetlen, szociálisztikus és materialista gondolkozásúak és életűek sokkal többen vannak. De van sok olyan is, ki önhibáján kívül nyomorult testben vagy lélekben. Hát ki segít ezeken? Elveszszén ez a sok ezer ember a hívő keresztyének között s ezek vádolására?

Nt. Madarász Imre lelkész úr soraiból úgy veszem ki, hogy ő neki az az orvoszere van ezek számára, hogy menjenek a templomba, s ott majd ő prédikál nekik. De mikor már nem tudnak elmenni, mikor már nincs annyi lelki erejük; idealizmusok egy szikra sincs, hogy vele oda menjenek, hát azért mind elpusztuljon az a sok ember? Vagy a mikor a politika öli meg az embereket és az egyházakat — akár 48-as, akár kormánypárti — nem kellene tenni erről valamit a politikán felül álló ker. idealizmussal? Vagy a pap is belemerül maga is a politikába, — nohát akkor újra kérdem: a világ *mivel sózatik meg?*

Végtelenül téved Karczag lelképásztora, ha azt hiszi, hogy az egyházunkban levő zavarokat a belmissió idézte elő. Távolról sem. Hanem előidézte az, hogy mi igen kényelmes emberek

vagyunk, a baptista próféták meg korán kelnek s későn fekszenek le. Azok biz' kimennek a várakból, nem úgy, mint Madarász Imre úr, a ki azt írja, hogy ő csak benn hadakozik. Ez az oka a bajnak. Az a belmissió, mit itt-ott megkezdték már, az épen útját vágja a baj terjedésének. A baptista belmissiót baptisták csinálják, nem kálvinisták, nem református papok; de ez nem akadályozza azt, hogy mi kálvinista papok is — híveink segítségével kálvinista belmissiót csináljunk. A katolikus papok is csinálják már. Mindenki csinálja, csak nálunk akarják ezt a munkát legyalázní. De én ezek daczára meg vagyok győződve, hogy a kálvinisták is belemennek a belmissiói munkákba rövid időn, még ha most rugadoznak is az ösztön ellen; mert egy nagyobb erő fogja őket és mindnyájunkat erre kényszeríteni, az a magasabb erő, mely Pált is megfogta és apostollá tette. Azt hiszem, hogy ez az idő már nincs oly messze. A létfontartás ösztöne fog minket annak a magasabb erőnek szolgálatába állítani. Azért én nyugodt s csendes lélekkel olvasom azon kifakadásokat, melyekkel itt-ott ezt a munkát illetik. Nyugodt lélekkel olvasom azt is, a mit nagytt. Madarász Imre úr az imádkozás felmerült kérdésében rólam és dr. Szabó Aladár barátom felől írni már két ízben jónak látott. Egyáltalában nem úgy érzem magam e megtámadások után sem, mint a ki valami rossz dolgot cselekedtem volna, melyen rajta kapattam. A Madarász Imre úr erős nyilatkozatát, megbotránkozását úgy tekintem csupán, mint egy magánvéleményt, melyet a mi hitünknek és eljárásunk-

❖ TÁRCZA. ❖

Töredék

a Nagy-Károly—Szilágy, vagy Közép-szolnoki egyházmegyék kéziratban lévő történetéből.

Folyó év június hava 27-dik napjáról keltezve küldetett szét az erdődi kisdud egyház főgondnoka aláírásával azon kérelemszózat, melyben a hajdan virágzó, de a tizenyolezadik század első felében, — protestáns egyházi és nemzeti életünk e legszomorúbb korszakában — elpusztult erdődi ev. ref. egyház temploma és iskolája felállítására a prot. egyházak és egyes buzgó hívek áldozatkészségétől lelkes szavakban segedelem kéretik.

Miután hazai ref. egyházunk történetében oly nevezetes szerepet játszó erdődi hajdan virágzó egyház elpusztulásának története, — tudtommal — még eddigelé világot nem látott: az általam megírott egyházmegye történetéből e „*töredéket*” kiszakítva, czélszerűnek találtam épen ez alkalommal közzétenni; hadd lássa a mai nemzedék a küzdelmet és szenvedést, melyen ez egyház végnapjaiban kereszttúlment s hadd ébreszse a szunnyadó lelkekben az áldozatkészséget és lelkesedést, mely „*történelmi töredéknek egyik kiváló és nemes czélja.*”

„A II-dik Rákóczi Ferencz-féle mozgalom lezajlásával Magyarország szomorú véget ért.

A szatmári békével egy, a hosszas hadjáratban kimerült s lemondó nemzet megadja magát a sors hatalmának, mert kétségbe esve látja be, hogy hiában való ellene minden küzdelem.

E korszakkal kezdődik a magyar nemzet történelmének legdisztelenebb korszaka, mely egy századnál tovább tart.

A közélet hazánkban egy nagy temetővé vált, hol mindennap egy-egy jogot, egy egy reményt zárt sírba a nemzet.

A nemzeti erő, a közszellem, az alkotó eszmék mind megbénulva vagy kiveszve, az irodalom mintha meg lett volna halva, csak névben élt már a magyar, de nem volt többé nemzet.“ *

A Rákóczi-féle mozgalom szerencsétlen kimenetele végzetes csapás volt nemcsak a nemzetre, de különösen a protestáns egyházra nézve.

A szatmári béke után, — mely békekötésnek 3-dik pontja szerint Magyar- és Erdélyországban a szabad vallásgyakorlat biztosítva lett, — a protestánsok a legnagyobb üldöztetéseknek lettek kitéve

* „Régi Magyarország“ 1711-től 1825-ig. Grünvald Béla.

nak zsinórmértéke — a szentírás — nem igazol. Madarász Imre úr csak magából meríti cikkének szellemét, irányát, a mit mond, az ellenkezik a szent írás szellemével, nyilatkozataival. Pedig én meg vagyok róla győződve, hogy prédikálását Madarász Imre úr is a bibliára alapítja. Ha valaha prédikált már az imádkozásról, nem hiszem, hogy a szószéken azt mondta volna: „megbotránkoztató dolog, mikor a keresztyén ember embertársáért imádkozik. Azért hiveim, ilyet soha ne tegyetek.“ Vajjon ha átkozódnak s káromolják egymást, az milyen dolog lehet? Ugy látszik a cikk soraiból, hogy Madarász Imre urat is, mint Eröss kollega urat is e kérdésben a pápisták azon imádkozási formája zavarta meg: Szűz Mária: könyörögj értünk! Engedelmet kérek, itt ég és a föld a különbség. Pál apostol még csak nem volt pápista, de azért tessék elolvasni Róm 1. 9, 10; II. Kor. 1. 11; Filip 1. 3, 4; II. Thess. 3. 1, 2. verseket. De meg mikor Madarász Imre úr felsőbb rendeletre imádkozik az uralkodó ház valamely beteg tagjáért, vagy egy szerencsés szülésért: ez nem megbotránkoztató, mert ilyenkor Madarász Imre úr palástot köt a nyakába és a rendeletnek úgy tesz eleget, de ha szeretetből emlékeznek meg, magán vagy családi imádkozásukban egymásról, ez már botránkoztató. — De hát mi is lehet voltaképen az egymástól távol élő keresztyének között az az összekötő kapocs, mi egyesíti őket egymással inkább, mi növeli annyira a testvéries szeretetet, összetartást, mint az egymásról való megemlékezés imádságaink közben? A szív ünnepe-

lyes pillanataiban is megemlékezni azokról, kiket szeretünk, nem értem, mit lehet ezen megbotránkozni. Vagy csak pohárköszöntőben lehet másra áldást kívánni? . . .

Hogy ilyen vita is felmerülhet evangyéliomi lelkészek között, ez ismét csak azt mutatja, hogy olykori idealizmusunk — mit a szószéken mutatunk, nem valódi, nem a szívben gyökerező, hanem csak a paláttal feltöltött, s azzal levetett valami; és hogy ott hirdetett eszméinknek megvalósítására a templomon kívül nem törekszünk komolyan. — A benső igaz vallásos erőnek azután is meg kell látszani az embereken, mikor a templomból kijönnek, — így hirdeti azt minden lelkésztársam, és mégis Madarász Imre úr soraiból is az látszik, hogy nem szereti, ha meglátszik ez a vallásos erő. Mert azt mondja Szabó Aladár barátomnak, „szívesen emel érte poharat, de nem úgy, mint az új szülöttek fejéért.“ Ez Szabó Aladár nem is volt, nem is akar lenni, de hát azért csak nem tagadhatja meg irányelveit, melyeket maga is megtart, másokkal is megtartatni óhajt.

Jó lesz biz az, ha az evangyéliom magasztos idealizmusa minél inkább áthat bennünket, ha felmelegíti hidegségünket, hogy ne legyen akként, a mint Balogh Ferencz theol. tanár úr mondta volt egy előadása alkalmával tanuló koromban, hogy t. i. „Magyarország hit dolgában egy nagy hűtő“. Aztán ha magunk felmelegszünk, minthogy fizikai törvények szerint a meleg munkát fejt ki, munkálkodjunk mi is és pedig a templomban, mint eddig munkál-

Szatmárvármegyében, — hol eddig virágzó élet volt, egész falvak és városok lakosságát úzték ki a földesurak.

A magyar protestánsok helyére az ország különböző részein tótokat, ruthénokat és svábokat telepítettek le. Így pusztult és vándorolt ki több helyről a magyarság s vele elpusztult a művelődés is, mint Sáros, Zemplén, Abauj, Bereg- és különösen Szatmármegye több helyiségeiben, a kevesek pedig, a kik itt-ott megmaradtak, többnyire idegen elemekbe olvadtak át.

E svábok telepítése s ez által több magyar protestáns községek megsemmisítése Szatmármegyében a tizenhatszadi század első felében öltött nagyobb mérvet.

Tudjuk több történelmi okmányok nyomán, hogy a tizenhetedik században Károlyi Mihály, ki e család tagjai közt legelső tért át a róm. kath. hitre — és Rozsályi Kun István e két leghatalmasabb főembere közt Szatmárvármegyének, ez időben mily elkeseredett vallási harc folyt.

Míg Károlyi Mihály elmondja a maga és felesége mikénti megtérését s lelkére köti gyermekei gondviselőjének is, hogy gyermekeit az igaz róm. kath. religióban neveljék „melyen kívül nincsen idvesség“: Rozsályi Kun István pedig „in hoc deplorando casu“, ha felesége

pápista emberhez menne férjhez, meghagyja, hogy az minden jószágát elveszítse.*

Ennek a Károlyi Mihálynak, kit II. Mátyás király számos érdemeiért 1609-ben kelt levelében bárói rangra és méltóságra emelt, fia B. Károlyi László volt az, kinek III-ik Ferdinánd, a Tiszamelléken hanyatló róm. kath. hitnek és a Jézustársaságbeli papoknak oltalmazását ajánlotta, ösztönül felemlitvén buzgó elejét, kik az igaz hit mellett serényen viaskodtak.**

Teljesítette is Károlyi László a császár kívánságát, mert a jezsuitákat mindenféle áruhában kiküldvén, azoknak nemcsak szabad menetelt engedett, de bőkezűleg el is látta. A szatmári templomot és lakhelyet az evangélikusoktól elvette és nekik által adta.

Báró Károlyi Lászlónak husz gyermeke közül három fia maradt: Mihály, kit mint végrendeletében elmondja, Szatmárnál a nemzet pártütői levágták, István pedig Szeged alatt vágattatván le a tatárok által, egyedüli örököse Sándor, a II-dik Rákóczi Ferencz hadainak egyik ismeretes nagyhirú vezére lett.

Asztalos György.

(Folyt. köv.)

* Károlyi okmánytár IV. köt. 380. lap.

** Szirmai I Rész. 110. lap.

kodtunk, az életben és társadalomban pedig a belmissió munka eszközei által úgy munkálkodjunk, hogy „mindenestől fogva előre“ haladjunk nagy célunk felé.

N.-Kikindán, 1895. Aug.

Fekete Gyula.

Válasz Madarász Imre lelkész úr „Még egyszer a belmissió“ cz. cikkére.

Madarász Imre tisztelt lelkésztársam — mert én is ev. ref. lelkész vagyok — cikke elején azt mondja, hogy hiszen ő nem *vádolt*, csak egy *tényre* mutatott. T. i. arra a tényre, hogy Fekete Gyula t. barátom arra kért, *imádkozzam érte*. Hát kérem, ez az okoskodás nem méltó t. lelkésztársamhoz. Hiszen, ha ő egyebet nem állított volna, mint azt, hogy Fekete Gy. engem arra kért: *imádkozzam érte*: nem lenne semmi baj. Mert Pál apostol is arra kérte a kolossébelieket és thessalonikabelieket, a mire engem kért F. Gy. És most már nemcsak útalok a szentírásbeli helyekre, idézem is azokat. Így majd tán jobban hatnak. Kol. IV. 2—3-ban ez áll: A könyörgésekben állhatatosak legyetek, vigyázzván azokban hálaadással, *könyörögvén egyszersmind mi értünk is*. I. Thess. V. 25-ben pedig ez áll: Atyámfiai, *imádkozzatok értünk*. Már most az a kérdés, Pál apostol szavai azt teszik-e: Ti kolossébeliek és thessalonikabeliek, legyetek *közbenjáróim*, mert *több* közbenjáróra van szükségem s amaz egy Közbenjáró nem elég? Ugyebár, nem azt teszik. Tehát akkor a F. Gy. kérése sem azt teszi, kivált miután kijelentette, hogy nem azt teszi. Mivel pedig t. lelkésztársam F. Gy. kérését oly színben tüntette fel, mintha ő közbenjárót keresett volna a Krisztuson kívül: bizony vádat s pedig — engedjen meg — alaptalan vádat emelt. Ezért újból kérem, hogy vádját visszavonni sziveskedjék, mert F. Gy.-tól is, tőlem is nagyon távol van, hogy a megfeszített és feltámadott Krisztus helyére akarjunk állani s nagyon fáj, hogy mikor mi nem teszünk egyebet, mint engedelmessékedünk a határozott bibliai parancsnak: *imádkozzatok egymásért* (Jak. V, 16), oly képtelenséget fog ránk — bizonyára tévedésből s nem rosszakaratból — egy tekintélyes ref. lelkész, a mi, ha alappal birna, bizony méltók volnánk a gyülekezetből való kirekesztésre.

T. lelkésztársam cikke folyamán igyekszik feltüntetni azokat a bajokat, a melyeket a rosszul végzett belmissió okozott. Mik ezek a bajok? A bibliát sokan nevetségessé tették, a „hívők“ és „újjászülettek“ zsinagoga-szerű összejöveteleikkel a templomi éneklés méltóságán csorbát ütöttek s — horrendum dictu — sokan meghasonlottak önmagokkal és összevesztek hozzátartozóikkal. Hát t. lelkésztársam, én mind erre először is megjegyzem, hogy én csak azokkal a hívőkkel és újjászülettekkel vállalom el a közösséget, a kik igazán és komolyan hisznek a megfeszített és feltámadott Krisztusban, a kiknek élete bizonyosság élő hitökről, a kikben a farizeusság nem uralkodik, a kik önzetlenebbek, buzgóbbak, szeretetteljesebbek, munkásabbak és a bűn mindenféle fajával szemben hevesebb harcot folytatnak, mint más emberek. Ezek bizonyára nem plántálták azokat a bajokat, a mikről t. lelkésztársam szól. Hanem a zűrzavaros gondolatokkal telt atyafiakra nézve is merem mondani, hogy t. lelkésztársam az ő bűneiket kiszínezte, más bűnöket pedig, melyek az egyház tespedtségének következményei, fel sem említett. Mert hiszen nem a meg nem tisztult vallásos lelkek, még csak nem is a

baptisták teszik főleg nevetségessé a bibliát, hanem azok az urak, a kik széjjel szedik az Írást, a kik mesének tartják az evangéliumok legbecsesebb részeit, a kik közönséges, bár persze isteni embernek tartják azt a Krisztust, a ki azt mondotta: *Teljes hatalom adatott nekem mennyen és földön*.

Rossz éneklés, a melodiának elrontása, aztán a hangoknak kanyargatása meg, a mi igazán csorbát üt a templomi éneklés méltóságán, divatos a Kárpátoktól az Adriáig mindenfelé. (Itt igazán segíthetnének a tanító urak, a mint Sinka úr indítványozza, a kinek különben megjegyzem, hogy én nem Albionban, hanem a bibliából alkottam meg hitemet.) Összeveszni is összevész a magyar ember igen gyakran az édes testvérével is, sőt be is veri a fejét, ha nem „újjászületett“ is. Meghasonlott kedélyeket én is láttam eleget, de azokat nem a bibliával való foglalkozás tette meghasonlottakká. Én jól tudom, hogy az egyszerű emberek vallásosságában hiány van. Jól tudom, hogy a baptisták a külsőséget gyakran többre becsülik a valóságnál, sőt a baptizmus nem egyéb, mint egy más formája a pápista érzékies irányzatnak, s hogy míg a pápisták az úrvacsorát rontották el, azonképen a baptisták a keresztség külső tényét tették szektájuk alapjává, arra fektetnek túlságos nagy súlyt, az náluk a fő mérték, a keresztség végrehajtása alkalmával felhasznált érzékies elemek (sok víz, fehér ruha, lehetőleg kivilágított terem) által hatnak s egyes hibáiktól eltekintve is, a keresztyénség eltorzítóit tekintetők. Mindezt jól tudom. De hogy ilyen irányzatok megerősödnek, annak nemcsak nem az általam védett evangéliomi irányzat az oka, hanem az, hogy egyházunkon a chablon, a forma vett erőt s nincs bennünk élet.

T. lelkésztársam nem is nekem tulajdonítja a beteges vallásos jelenségek létrehozását, de velem hozza azokat összeköttetésbe, a mikor azt mondja, hogy nekem ismerem s az általam kiadott jelszókat félreértve, kontár kezek elrontják, a mit én jól akartam megalkotni. De t. lelkésztársam, mielőtt én rólam tudhatott valamit a ref. egyház zöme, már voltak s pedig szervezve voltak baptista gyülekezetek. Ki az oka ezek létrejöttének? Ki és mi az oka az unitarizmus terjedésének Dunántúl és Tiszántúl? Ki az oka, hogy mihelyt valaki mélyebb és komolyabb keresztyénségre törekszik, mindjárt pietistának, baptistának nevezik az embert; ha pedig valaki hadat üzen a megfeszített és feltámadt Krisztus evangéliomának, ha valaki megtagadja a Krisztus istenségét, ha egyes napi lapok karácsony és husvét alkalmával arcul verik a keresztyén hitet: hát ez ellen nem zúdúl fel senki? Ki az oka, hogy az intelligens emberek csak úgy néha-néha mennek el templomba, kivéve a kiveendőket? Ki az oka, hogy az intelligens nők közül sokan nem énekelnek a templomban? Ki az oka a részegeskedés, pazarlás, kártyázás és paráznaság terjedésének? Ki az oka, hogy a mint minap egy ref. lelkésztől hallottam, már a gymnasiumban megrontja a paráznaság az ifjakat?

Nem, nem, kedves lelkésztársam, nem maradhatunk olyan konzervatívok, mint eddig voltunk. Jönnek már az új törvények s azok majd megmozgatnak, sőt tán meg is rendítenek. Én nem félek tőlök, sőt örülök jövőtelőknök. Mert bizonyos, hogy az általam keltett vihar felébreszt, a vallásos kérdésekkel komolyabban foglalkozunk s a kegyelem Istenének mentő kezét megragadjuk. Majd ha látjuk, hogy miként terjed az új korszakban a vakhit, a mely hatalmas, s miként terjed a hitetlenség, a mely népszerű, és ezekkel együtt miként terjed a

romlás: hát akkor, ha előbb nem, magunkba vesszük a Lélek *minden* erőt s nem fogjuk magunkat „*elsán czolni*“, hanem *ó és új eszkösekkel* felfegyverkezve, megindulunk a nemes harcra, a világnak a Krisztushoz való visszavezetésére, a bűnösök térítésére, a vakhitűek megvilágosítására, a hitetlenek szíveinek megnyerésére, a nyomorultak felségelésére.

Szabó Aladár.

TANÜGY.

A theologusok létszámának apadása.

(Folyt. és vége.)

Nem a tananyag sokasága a baj a theológián. Hiszen a tulajdonképeni tananyag, mit el kell sajátítaniok félvéneként, oly csekély, hogy igazán bámulni lehet a felett: értelmes, okos ember mit ölheti magát azon? Ki megpróbálta theologus korában egy Baur, egy Schleiermacher, egy Kant, vagy egy Hegel stb. odaadó tanulmányozását, s ez alapon bepillantott az újkori filozófia, meg a modern theologia kincsesházába s hozott is onnan magával valamit, az bizonyára tapasztalta: mily kevés a tanulni való theológiánkon. Mindazonáltal, hogy sokat, tán többet tanulnak hittanhallgatóink, mint kellene: az igaz. S mi az oka ennek? Felelet: a rendszer.

Ugyanis, míg a többi élet pályán nem annyira a bizonyítványt, mint inkább az igazi képzettséget, a tehetséget, a humanitást, az egyéniség erejét tekintik a lépcsőzetes emelkedés mérvadójaul, addig egyházi törvényeink megszabják: milyen ekklézsiába, milyen bizonyítvánnyal s hány év alatt lehet pályázni. Az elégséges képesítést nyert ember még csak nem is álmódozhatik elsőrendű ekklézsiáról, holott sok esetben inkább megállanának helyét, mint a jeles.

E miatt mindegyik jeles bizonyítványt akar szerezni s elkeseredve neki rontanak a studiumoknak, hogy kollokucziókon egymást túllícizálják. Akadnak egyesek, kik 40—60 lapnyi betűvel hat hétig elvesződnek, míg memóriájokba az utolsó vonást is bevésik... Czelukat el is érik, mert többnyire jó osztályzatot mutathatnak fel.

Am e körülmény egyszerre szűk látkörűvé és elbizakodottá teszi ifjainkat; szűk látkörűvé, mert legtöbben a mindennapi kenyér megszerzésére irányuló forgolódás és az előadások látogatása után fenmaradt szabad idejüket utolsó perczig a studiumok „bevágására“ fordítják, úgy hogy eszükbe sem jut magántanulmányok által szélesíteni ismeretkörüket. Már pedig egyik-másik tárgy tendenciózusan összeszedetetett „scriptillá“-ja mily általános képzettséget nyújt: ahhoz nem kell kommentár; elbizakodottá, mert jó index-szel kezökben igen sokan azt hiszik: fejükben van minden tudomány, pedig csak úgy kong fejük az ürességtől.

Ha még csak ez a hátránya volna rendszerünknek! Igen ám, csak hogy egyik-másik katedra a tanítványok feles buzgósága folytán annyira hozzászokik az egyöntetű telefonszerű felelethez, hogy valóságos rosszulesést okoz dobhártyáján az a felelet, melyet a szövegtől elütő szavak és önálló koncepczió közvetítenek.

Természetes: ily körülmények között az eredetiség és az önállóság, mitől legtöbbet lehet várni, nem érvényesülhet.

Ezzel függ össze az alább mondandó.

A catholicismus theologiai képzésének alapelve a feltétlen odaadás és engedelmesség minden iránt, a mi akár isteni, akár apostoli, akár emberi tekintélyen alapszik, s ott, kik ez elvet theologiai életökben magukéva-

teuték és társadalmi forgolódásukban is megőrzik: biztosan számíthatnak az előhaladásra.

Am a protestántizmus ama felhívásra támaszkodva: „ismerjétek meg az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket“: a lelkiismereti szabadságot hangsúlyozza minden téren, s ez volna alapelve theológiájának is. És... és... kik a szabadság ez életelvét részint a velök született hajlandóság, részint megfelelő önképzés által magukéva tették — ezekre az igazi fiakra — legtöbbször nem ismerünk rá; sőt — szólunk érthetően — oly hajlandósággal viseltetünk irántunk, mint ördög a tömjén iránt.

És ha a fentebb említett akadályozó körülményekhez még az is hozzájárul, hogy mi épen azokat nem méltányoljuk kellően, kik mintegy megjegezesedése, kicsúcsosodásai egyházunk igazi szellemének, s kik hívatta volnának ügyeink gyepőlőjét kezeikbe venni: csudálkozhatunk-e... ugyan csudálkozhatunk-e theologusaink létszáma apadásának szomorú tünetén?

S ha még idevesszük a pályaválasztó ifjak kedélyvilágára gyakorolt ama hatást, melyet a theologiai képesítés *anyagi* gyarló javadalmazásának és az e téren való működések elismerése hiányának tudata okoz: körülbelől megfejtettük a „szomorú tünet“ okait.

Nem kell azonban mellőznünk azt a lágymelegséget sem, melyet az *igehirdetésben* itt-ott oly nagy mérvben észlelünk, hogy akarva nem akarva kénytelenek vagyunk a lelkeszi pályát is mintegy kenyérkeresetnek tekinteni, mi ellen tiltakozik legbensőbb énünk.

Rövidre fogva a mondottakat, theologusaink létszáma apadásának magyarázatául szolgál és létrehozó okának tekinthető: ama reális *korszellem*, mely a társadalom felett uralg s melynek megteremtésében része van az *iskolának* is, továbbá a mi egész *theológiánk* kedvezőtlen hírneve s az a gyarló *anyagi* javadalmazás, melyet képesítése nyújt, végül az *igehirdetés* lágymelegsége, robotszerűsége.

Csak felemunkát végeznénk, ha — tőlünk telhetőleg — rámutatva a létszámapadás szomorú tünetének okaira, egyszerűs mind nem kísérlenők meg remediumot is szolgáltatni.

Természetesen, legjobb volna, ha mintegy varázsütésre képesek volnánk megváltoztatni a *kor*, az *iskola*, a *theologia* és az *igehirdetés* szellemét, minek következtében bizonyára az *anyagiak* miatti panasz is elnémulna lelkészeink ajkán. Csakhogy mi az Úr „legyen“ szavának mindenható erejével nem rendelkezünk. Ép ezért tapogatóznunk kell...

Mondják: „az iskola az egyház veteményes kertje.“ Ha ez a felfogás áll az iskoláról, mennyivel inkább áll a theológiáról, az egyházi élet központjáról, mely — mint a nap bolygórendszerünkben — egyfelől a benne rejlő őserő-anyag, másfelől a mindegyre behulló elemcsoportok feldolgozása és kisugárzása által meleget, fényt, életet kölcsönöz az anyaszentegyház egész organizmusának. Igen, mert theológiánk szolgáltatja a hit-tudományok tanárait és az egyházközségek lelkészeit, s az ő szellemi erejük összesége a hitélet mezején ideáliter annyi volna, mint Isten teremtő, megtartó és czélra vezérlő ereje a természetben.

Igy bátran tekinthetjük a theológiát egyházi életünk eredő pontjának, centrumának.

Már e szempontból is a theológiára kellene irányítani figyelmünket s mint jó fiaknak az édes anyáról — ki valaha emlőin táplálta szülötteit — folyton gondolkodnunk, sőt gondoskodnunk kellene róla. Mennyivel inkább kötelességünk ez most, midőn el kell ismernünk,

hogy a hittanhallgatók létszáma apadása „szomorú tünet“-nek, egyfelől épen a theologia kedvezőtlen hírneve az oka?

Minthogy a pályaválasztó, vallástól nem idegenkedő ifjak elhatározására körülbelől legnyomatékosabb hatást a theologia hírének kedvezőtlenége gyakorol, első sorban is jó hírnevet kell szereznünk számára; de minthogy itt sem „hiába zörög a haraszt“, a keringő hírek elnémitására nem elég egy panegyrikont zengő hírlapi cikk, hanem igenis megfelelő gyógyírral kell kezelnünk a beteg hírnevet. Így önmagától épül fel. És ha ez alapon czélt érünk: nem kell félni a „szomorú tünet“-től, mert mint jött, úgy fog eltűnni. Hiszen nem annyira a hírnév, mint inkább az a valóság egyik oka a „szomorú tünet“-nek, melyből a hírnév felszakadt. Mi az a valóság: fentebb rámutattunk. Itt csak remedium után akarunk nézni; e remediumot megtaláljuk úgy, ha *változtatunk a theologiai képzés menetén*.

Erős a meggyőződésünk, hogy a theologiai képzés szellemének megváltoztatása nemcsak a *theologia* jó hírnevét fogja megállapítani, hanem egyszersmind oly pünkössti lelkesedést kölcsönöz fiainak, melytől vezérelve képesek lesznek egykor az *igehirdetést* úgy közvetíteni, az alsó- és középiskolák vallástanítását úgy befolyásolni, hogy ez által az felszabadul az anyagiasság bilincseibe nyugzott *korszellem*, s e megújult kor nem fogja sajnálni lelkészeitől az *anyagi* áldozatot sem.

De hogyan változtassunk a theologiai képzés szellemén? Felelet: törekednünk kell a *vallás és a tudomány igazságainak kiegyeztetésére, összhangzosítására*, hogy ez alapon minden theologus egy igazán krisztusi, egy igazán keresztyéni *egységes világnézetet* legyen képes alkotni, melynek eszméiért tud hevülni, lelkesedni s felvenni akár a Golgota keresztyét.

Sajnos, még ma is akadnak zászlóvivő theologusok, kiknek tanítása szerint a hit és a tudomány ellentétes valami s kik óva intik tanítványaikat (akár mint tanárok, akár mint lelkészek) a tudás gyümölcseitől. Szerintök csak az a hit, mit ötvenedik nagyapáink hittek s közülök egyik-másik megirt. Mintha a hit bizonyos kicsikart tételnek *elfogadásában* s nem *életben* nyilvánulna!

Kik a hit és a tudomány ellentéteit a helyett, hogy elsimítanák, épen kiélesíteni törekednek, azok akár lelkészek, akár tanárok, akár egyháziak, akár világiak: a vallásnak (öntudatlanul is) ellenségei.

Igen, mert a tudomány nyomozza, a vallás pedig hirdeti az igazságot s így mindkettő az igazság szolgálatában áll. A mit hiszek: igazságnak tartom; s a mit igazságnak ismertem meg: abban hiszek. Hol hát az ellentét? Sehol, csak a theologusok meg a filozofusok fejében és bogaraiban. Ez is, amaz is feledi, hogy ember s azt hiszi, neki van igaza csupán. Pedig sem egyik, sem másik nincs a tökéletes igazság tökéletes birtokában, hanem mindenikben csak rész szerint való az ismeret.

A dolog úgy áll, hogy a *tudomány*, a *filozófia* és *vallás* csak *fokozati* megkülönböztetések és nem ellentétek.

Az egyes tudományágak akár a természeti, akár a szellemi életre vonatkoznak, nyomozzák az igazságot; a filozófia ez igazságokat rendszerbe önti, egységes világnézeté gyúrja; a vallás pedig az egységes világnézetet, az igazságok rendszerét megeleveníti, az életbe viszi át, éli.

A történeti Krisztus ép azért lett vallásalapító, mert tudományát, filozofiáját nemcsak hirdette, hanem az életbe is átvitte, — szóval: úgy élt, mint tanított. Ő nem ámitó volt, — mint sokan kikiáltják — hanem az igazságnak tökéletes prófétája. ki világnézetének igaz-

ságát éltevel s halálával is megpecsételte. S ma hogy áll a dolog? Az ő tudományának apostolai mást hirdetnek a katedrán, mást a baráti és családi körökben, mást a társadalomban, mást a tudományban stb. stb. Miért? mert nincs egységes, teljesen igaznak hitt világnézetök, vagy ha van, a kenyér — mint valaki gunyosan mondta volt: a „tehén“, meg a „feleség“ — kedvéért elhallgatják. Hát ez a krisztusi hit? Ő néki az se volt, „hová fejét lehajtsa“ s még se panaszkodott. Nekünk ma több jut, mint néki, pedig mi csakugyan nem vagyunk méltók sarujának megoldására sem s mégis folyton jajongunk. Ám legyünk őszinték, mint ő volt; a tudomány igazságait az ő szellemével, az ő szeretetének lelkével hassuk át s ha mindannyian oly igaz meggyőződésből hirdetjük az igét, mint ő, bizony mondom: leend mit együnk is.

Csak hogy ezt elérhessük, e végre theologusainkat oly hitre kell nevelnünk, mely az igazságnak bizonyos tudatán épül, oly hitre, melyért minden perczen kész életet áldozni, ha embertársai vagy az Isten igazságának ő benne életre kelt érdeke úgy kívánja.

E végre többet, sokkal többet kell tanítanunk, mint eddig, — csak hogy másképp... Meg kell ismeretnünk őket nemcsak a modern theologiának szellemével — elfogultság nélkül, — hanem buzdítanunk kell az összes tudományok önkénytes tanulmányozására, hogy jövőre birtokában legyenek, mennyire lehet, nem csak az egyes tudományok eszszencziájának. hanem a „tudományok tudományának“ a filozofiának is. Ekkor a filozofiák filozofiáját, a vallást is élni fogják.

Ez az első lépés, mit ma a „szomorú tünet“ s az ezzel összefüggő körülmények ellensúlyozására tehetünk rázkódtatás nélkül.

Egyelőre ennyit a „szomorú tünet“-hez.

Csia Kálmán,
lelkészjelölt.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházmegyénk életéből.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye.

A folyó évi április hó 18. 19. napjain Nagy-Bányán tartotta ezen egyházmegyénk tavaszi közgyűlését, melynek Gergely Károly e. m. főjegyző által szerkesztett jegyzőkönyve beküldetvén hozzánk, lapunk régi szokása szerint közöljük abból az esperesi jelentés azon közérdekű adatait, melyek a közgyűlésről hozzánk annak idejében beküldött s általunk a f. évi 17. és 18. számokban ki is adott referádákban épen nem, vagy csak nagyon is vázlatosan foglaltattak.

Bencsik István esperesnek gyűlést megnyitó szép beszéde az egyházmegye gondnokának, Ujfalussy Sándornak halálával foglalkozik, kinek emlékét aztán gyászkeretben egy külön lapon örökítette meg a hálás kegyelet.

Az egyházmegyei látogatóság jegyzőkönyveiből összeállított esperesi jelentés az egyházmegye szellemi és anyagi állapotát a következő adatokban mutatja föl:

A vallás-erkölcsi élet megnyugtató, sőt sok helyen öröme keltő. Az Úr házat a hívek buzgósággal látogatják, az úrvacsora sákramentomában megkívántató számmal élnek.

Templomkerülők száma 33, vadházások 32, visszas házások 14. Erkölcsi vétségért polgári úton büntetve volt 2.

Anyae gyház van 42, leányegyház 5, összesen 47; főkegyház vagy szórvány 87. Az anyae gyházak közül kettő (Misztótfalu, Adorján) helyettes lelkészszel volt betöltve, egyet (S.-Ujlak) a szomszéd lelkész szolgált ki.

Rendes lelkész volt 39, helyettes lelkézi minőségben szolgált 2 s. lelkész; segédlelkész-tanító volt 3, nyugalmazott lelkész 1.

Lelkek száma: fi 11477, nő 11571, összesen 23,048.

Szülöttek száma: fi 555, nő 508, összesen 1063.

Ezek közül élve született törvényes fi 507, nő 459, összesen 966. Törvénytelen fi 40, nő 39, összesen 79. Halva született törvényes fi 6, nő 11, összesen 17. Törvénytelen fi 1, nő 00, összesen 1.

Áttért hozzánk más vallásról fi 3, nő 5, összesen 8.

Beköltözött egyházainkba fi 61, nő 59, összesen 120.

Kitért tőlünk más vallásra fi 1, nő 00, összesen 1.

Kiköltözött egyházainkból fi 88, nő 113, összesen 201.

Meghalt fi 394, nő 396, összesen 790.

Ha az élve szülöttek, hozzánk áttértek, egyházainkba beköltözöttek számából (1045+8+120) 1173-ból a meghaltak, kitérték és kiköltözöttek számát (790+1+301) 992-t kivonjuk, 181 szaporodás mutatkozik.

Új házások száma; tiszta 195, vegyes 38, összesen 233.

Konfirmált növendékek száma: fi 198, nő 179, összesen 377.

Templom van az egyházmegyében 47. Ezek közül jó 33, javítandó 7, rossz 7.

Lelkészlak van 42. Ezek közül jó 31, javítandó 7, tűrhető 2, rossz 2.

Tanítói lak van 48. Ezek közül jó 35, javítandó 6, tűrhető 2, rossz 5.

Elemi iskola van 50. Tanítással foglalkozott okleveles tanító 19, igazgatóvánnnyal ellátott 17, ideiglenesen alkalmazva volt 7, lelkész jellegű egyén 7.

Iskolaépületek száma 49, tanterem 50. Ezek közül törvényszerű és jó 38, javítandó 5, rossz 7.

Tankötelesek 6—12 évesig fi 1591, nő 1521, összesen 3112.

Ezek közül a mi felekezeti iskolánkba jár fi 1327, nő 1250, összesen 2577. Más iskolába jár fi 90, nő 89, összesen 179. Iskolát idő előtt elhagyott fi 75, nő 75, összesen 150. Iskolába soha nem járt fi 91, nő 115, összesen 206. Más vallású gyermek iskolánkba jár fi 192, nő 137, összesen 329. Ennél fogva tanítóink tanítványainak összes száma (2577+329) 2906.

Tankötelesek 13—15 évesig: fi 543, nő 526, összesen 1069.

Ezek közül iskolába jár: fi 192, nő 94, összesen 286.

Iskolába nem jár: fi 351, nő 432, összesen 783.

Iskoláink közül, a tanítás eredményét tekintve, kitűnő 5, jó 14, elégséges 24, alig elégséges 7.

Egyházaink anyagi állapotát következő adatok mutatják:

Lelkészek használatában van szántó föld	642 hold.
Tanítók	314 "
Egyházak	654 "
Iskolák	46 "
	Összesen: 1656 hold.

Lelkészek használatában van rét 249 hold.

Tanítók
 133 " |

Egyházak
 309 " |

Iskolák
 4 " |

Összesen: 695 hold.

Szántó föld és rét együtt 2351 kat. hold. Ezenkívül 400 holdnyi erdőföld, 302 drb marhára való legeltetési jog, bérházak, vízi- és szárazmalmok, szőlők.

Kamatkozó tőkepénzek 102,049 frt 30 kr., követelések 3258 frt 62 kr., együtt 105,307 frt 92 kr., melylyel szemben 10,560 frt 33 kr. adósság áll.

A gondnoki számadások eredménye:

Bevétel 53,779 frt 65 kr.

Kiadás 41,525 " 05 "

Maradvány 12,308 frt 97 kr., túlkadás 54 frt 37 kr.

Ezenkívül tetemes értéket képvisel az egyházak termény-maradványa s magtári tőkége.

A múlt évben végzett építkezések pénzürtéke 13,939 frt 01 kr Adakozások pénzürtéke 2070 frt 74 kr.

Az egyházmegyei könyvtár 1894. évi bevétele 39 frt 63 kr., kiadása 40 frt 45 kr., fedezeti hiány 82 kr. volt; hátralékban van 40 frt 37 kr. A belhivatalnoki díjlevelekben felvett termények súlymérték szerinti fizetése ügyében az e czélból javaslatételre kiküldött bizottság munkálata alapján határozatba ment, hogy a búzának hektoliterre 77 kilónak vétetvén, köble 98 kilóval; a gabona, hektoliterre 70 kilós minőségű, köble 89 kilóval; a tengeri, hektoliterre 74 kilós minőségű, köble 95 kilóval; az árpa, hektoliterre 60 kilós minőségű, köble 77 kilóval, a zab, hektoliterre 40 kilós minőségű, köble 51 kilóval váltandó meg az egyháztagok által.

IRODALOM.

Nagyérdekű előfizetési és megrendelési ív küldetett be hozzánk *Tompa Mihály hátrahagyott papi dolgozataira*, melyet már csak azért is örömmel s készséggel kiadunk, mert a régen porladozó költő-lelkész szoban levő irodalmi hagyatékát, az alábbiak szerint, debreczeni főiskolánk egyik kiváló ifjú tanára, *S. Szabó József* barátunk rendezte sajtó alá. Az előfizetési felhívás, melynek ajánlgató szavakra szüksége nincsen, — így hangzik:

Több, mint harmincz évvel ezelőtt én voltam az a szerencsés, aki a hanvai mély gondolkozónak, nemzetünk ünnepelt költőjének s egyik legkiválóbb református papjának, Tompa Mihálynak papi dolgozatait két füzetben nemzetünk közkincsévé tettem. 1867-ben pedig halotti emlékbeszédeit bocsátottam közre, igazi gyöngyeit nyujtván azokban a magy. prot. egyházi irodalomnak.

A következő évben kidőlt az élők sorából a sokat szenvedett nagy ember, méltó fájdalomra az egész országnak, s megsirathatlan veszteségére nemcsak a magyar nemzeti költészetnek, hanem a magyar prot. egyházi irodalomnak is. Édes-bús költeményeit, melyek megfogják a szívet, gondos baráti kezek csakhamar összegyűjtötték s lehetőleg teljes diszkiadásban mindnyájunk gyönyörére közrebocsátották, s azóta azok számos kiadást értek. Olajága díszesebbnél-díszesebb kiadásban jelenve meg, ezer meg ezer embert gerjesztett boldog áhitatra, csendes békességre.

Csak kiadatlan egyházi dolgozatai, melyeket élete utolsó napjainak halálsejtelmei és beteges izgatottsága között keresett föl és hányt össze, heverték érintetlenül évek hosszu során át, előbb feleségénél, majd az ő halála után egyik rokonánál, végre fogadott leányánál. Az idő és a bánatba merült hű szívek a költőpap megfakult írását egy negyedszázadig rejtegették már, midőn egy Tompáért égő lélek figyelmessé tétetett reá, s látván a gazdag szellemi örökséget, mely a hagyatékban az

utókorra maradt, minden igyekezetével odaműködött, hogy annak kiadását lehetővé tegye.

Általa jutottam én, mint Tompának, a papnak életében kiadoja a nagybecsű hátrahagyott dolgozataihoz, melyeket, hogy világ elé bocsáthatok, életemnek főöröme és büszkesége.

A dolgozatok kiadásával hódolni akarok a kiváló szellemnek, mely legkisebb sentenciáiban is meggyőzőleg mutogatja az emberbe adott isteni résznek erejét, s melynek minden kifejezett gondolatát, minden leírt szavát ereklyszerű kegyelettel kell őrizni az utókornak. De a dolgozatok kiadására sarkal másodsorban Tompának prédikatori egyénisége és hírneve, mely oly magasan áll, hogy a magyar papi írók közül őt felülhaladni kevesen, s elérni is csak néhányan képesek. Bizonyára nem költői babérai szereztek meg az ő egyházi és halotti beszédeinek a közkedveltséget annyira, hogy némelyik füzetet másodsor kellett közrebocsátanom, hanem tartalmuk mélysége, kifejezésük erőteljessége és az egész átható belső, hitbeli meggyőződés. Végül a Tompa hátrahagyott papi dolgozatainak kiadásával hasznos szolgálatot vélek tenni a magyar irodalomnak is. Tompa, bár egy felekezeti volt papja, de szellemének kiválóságánál fogva egy egész nemzetnek lett büszkesége és dicsősége. Művei hát közkinccsek, édes mindnyájunké, a magyar haza minden gyermekéé, mint ahogy pl. a Pázmány Péter egyházi beszédei nem pusztán a katolikus felekezeti, hanem általán a magyar nemzeti irodalmat gazdagítják.

Ezek előrebocsátása után Tompa egyházi dolgozatainak ajánlását teljesen feleslegesnek tartom, sőt úgy gondolom, hogy a neve és emléke iránt élő kegyeletet sérteném meg, ha reklámot csapnék mellette. Tompa neve és emléke sokkal mélyebben be van vésve nemzetünk jobbainak, nőknek úgy mint férfiaknak szívébe, mintsemhogy buzdításra volna szükség akkor, mikor arról van szó, hogy nagy lelkének hátrahagyott darabjait mentsük meg az enyészettől, s tegyük mindenkinek hozzáférhetővé.

A reliquiák 54, tehát legalább is két kötetre való beszédet foglalnak magukban. E beszédek nagy részben ünnepek és közönségesek, de ezeken kívül bármely alkalomra található közöttük.

A sajtó ala rendezés fáradságos és nagy felelősséggel járó munkáját S. Szabó József, debreczeni ev. ref. főiskolai tanár úr teljesíti, ki az egyházirodalmi téren buzgón működik és a Tompa emlékeért kora ifjúságától kezdve nem szűnik meg lelkesedni és dolgozni.

A mű két kötetben a folyó évi Karácsony ünnepére fog megjelenni. Egy-egy kötet ára az előfizetőknek és megrendelőknek 1 frt 50 kr. Bolti ára magasabb lesz.

Az előfizetés vagy megrendelés f. évi október hó 30-áig eszközölhető. Az összeg postautalvánnyal címre küldendő.

Teljes reménységgel és bizalommal küldöm szét emez előfizetési és megrendelési ívet. Eddig egyházirodalmi vállalataimban is általán véve korunk viszonyainak megfelelő pártfogásra találtam, azért lehetetlennek tartom, hogy midőn Tompa hátrahagyott papi dolgozatait áldozattal is sietek napfényre hozni, akkor a magyar közönség, különösen az egyházas érületű és tehetős prot. közönség megvonja tőlem támogatását, sőt inkább abban a hitben élek, hogy sokszoros mértékben pártfogol és tiszteli meg ez által egyik legnagyobb emberének, Tompának emlékét. Vajha ne csalódnám!

Miskolcz, 1895. aug. 15.

Ferenczi B.,
könyvkiadó.

Csáki István mohácsi ref. h.-lelkész *Gyász és sírbeszédei* most megjelent II-ik kötetéről e lapok júliusi egyik száma könyvismertetést írt, melyből azonban a tömeges rendelők nem olvashatván ki azt, hogy hol és mily áron kapható: szerző kijelenteni óhajtja, hogy munkájának mindkét kötete nála Mohácson rendelhető meg, kötetenként 1 frtjával. Segéd- és IV. osztályú lelkészeknek 80 kr., portó 10 kr.

Szalay-Baróti „A magyar Nemzet Története” című munka 19-ik füzeté a szokott díszes kiállításban jelent meg. Ezen füzettel a derék munka III köteté vette kezdetét az Anjouk korával. Az Anjouk korát dr. Baróti Lajos írja s a most megjelent füzet Róbert Károly uralkodását tárgyalja. A füzethez két melléklet van csatolva, az egyik Nagy Lajos király udvarát mutatja be, a mely hű másolata a „Képes Krónika” czímlapjának, a másik a magyarok vándorlásának térképe, tervezte dr. Baróti Lajos, rajzolta Hátsék Ignác. A szöveg közé nyomott képek a következők: Kunigunda királyné, II. Venczel cseh király, VIII. Bonifác pápa szobra, Ottó király ezüst pénze, Rudolf osztrák herceg, Ottó király, Venczel király pénze, a szepesváraljai templom falfestménye, Gentilis biboros, Gentilis biboros pecsétje, Károly Róbert, a Csákok czimere, a rozgonyi csatátér, a rozgonyi csata, János cseh király pecsétje, Frigyes osztrák herceg és római király pecsétje. A munka általában megérdemli azt az őszinte rokonszenvet, melylyel a közönség fogadta és folyton kíséri. Előfizetéseket Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) könyvkiadó cég még folyton elfogad füzetenként 30 krjával. A most megjelent kötetet pedig 1 frtos részletre is kapni.

Külföldi hírek.

Nem mulaszthatjuk el, hogy ha bár kissé elkésve is, hirt ne adjunk t. olvasóinknak a skót szabad egyház ez idei egyetemes közgyűléséről, a mely Edinburgban május hó 23. és következő napjain folyt le. Az óriási ténfogat és karzatokkal ellátott nagy gyűlésterem zsúfolásig megtelt érdeklődő hallgatósággal, sőt sokan bemeneti jegyet sem tudtak már kapni. Azoknak a tisztos férfiaknak a száma, a kik 1843-ban, lelkiismereti indokból elhagyták az áilamegyházat s szervezték a szabad egyházat, ma már egyre gyérül. Közülök csak hatan vettek részt az évi gyűlésen, köztük a hazánkban is jól ismert dr. Blaikie-vel. A megnyitó egyházi beszédet az előző évi moderator tartotta; utána pedig az új moderator, dr. Hood Wilson mondott feszült figyelemmel kísért beszédet az általa alaposan ismert belmissióról, a szabad egyház gyarapodásának alapjául szolgáló nagymérvű áldozatkészségről, mely nélkül ezen a téren haladásról szólni sem lehet. Mi magyar protestánsok szintén szeretnők a belmissiót létesíteni és virágzásra juttatni, de azt gondoljuk, hogy ehhez elég a nagy hang és a kölcsönös értelmetlenség. Ha már zsebbe is kell nyulni a vallás és egyház ügyeiért, akkor nagyon sokan a hangadó és irányító korifeusok közül aláírják a felekezeti nélkülséget is. A skót szabad egyház mult évi bevétele 12 millió 60 ezer korona volt, a mely összeg az előző évi bevételhez képest némi csökkenést mutat. A tagok száma majdnem háromezer lélekkel szaporodott. A fenntartási alapból, melyet önkéntes adakozás és épen nem adókietés folytán hoztak létre, minden lelkész évi 3350 koronát huz, azonban a városi lelkészek illeteke évi 20 ezer koronára, sőt többre is felrug. Most azon működnek, hogy a lelkészek évi illetménye négyezer

korona legyen. Az esteli ülésen Wells dr. tett jelentést a zsidó misszióról. A theol. intézetekről szóló jelentésből megemlítjük, hogy a múlt évben a skót szabad egyház három theol. szemináriumában 260 hallgató volt. Május 28-án volt az angol és egyesült presbyterianusok küldöttségének ünnepélyes fogadása, mely alatt az összes jelenlevő hallgatók felemelkedtek helyeikről. A pogánymissió állapotáról szóló jelentést Lindsay professor mutatta be. E célra két millió korona folyt be a múlt évben. A skót szabadegyház a pogányok közt, az evangélium terjesztésére 40 európai missionáriust, 89 európai tanítót és 240 benszült evangélistát és katechétát alkalmaz. A betegek urvacsorázásáról két irányban tettek el a nézetek, miért is bizottságot küldtek ki, mely erről a dolgról véleményt terjeszt a jövő ülés elé. Foglalkoztak még Drummondnak „The ascent of man” című munkája kritikájával is, melyre nézve némelyek úgy vélekedtek, hogy a különben híres professort eretnokség miatt vád alá kellene helyezni; mindamellett egyelőre megelégedtek azzal, hogy a mű felett a közvélemény ítéljen.

Még ennél is impozánsabb képet mutatott a keresztényen törekvő ifjak szövetségének tizennegyedik nemzetközi összejövele julius hó 10—15 napjain, Costonban, a hol is körülbelül negyvenezer ilyen célú keresztény egylet képviselőit, mintegy 50 ezer küldöttségi tagot vártak, köztük Monod-t is Párisból. A nagy gyűlés tagjai csoportokra oszolva, a város husz templomába gyűltek össze a megnyitási ünnepélyre. A főgyűléseket a mechanikusok épületében és két óriási sátor alatt tartották. A gyűlés tárgysorozata igen élénk és változatos volt. Az egylet jelszava: „Krisztusért és az egyházért!” Az első ilyen egyetemes gyűlés 1882 júniusban volt Portlandban, még akkor csak hat egylet volt. Már egy év múltán 53-ra, két év múlva 150-re szaporodott az egyletek száma, míg rövid 12 év alatt 1894-ben 33,679 egylet 2 millió 23 ezer 800 taggal dicsekedhetik s csak a főgyűlésre küldött delegatusok száma 40 ezerre megy. E számadatok kétségkívül valami olyan szokatlan jelenségről tanuskodnak, melyeknek láttára Isten iránt való imádságra buzdul szívünk és szánk.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerületi közgyűlés.** Mult heti számunkban röviden említettük már, hogy tiszántúli egyházkerületünk őszi közgyűlése, lelkészavatással együtt, f. évi szeptember hó 21-én kezdődik. Most közöljük egész terjedelmében az esperes urakhoz a közgyűlés tárgyában intézett püspöki leíratot, a mint következik: „Elnöktársammal egyezően, ez évi őszi egyházkerületi gyűlésünk s az ezzel kapcsolatban álló egyéb teendőink végzésének határidejét a következőkben állapítom meg s tűzöm ki: Szeptember 16—17-én lelkész-képességi vizsgák, 18-án egyh. ker. tanügyi bizottsági ülés, 19—20-án esperesi konferenciák közalapi, államsegélyi kérvények felülvizsgálására; 20-án d. e. 9 órakor jelentkezés előttem a lelkészavatásra, 21-én a közgyűlés megnyitása s a lelkészavatási ünnepély, 22-én istenitisztelet után a gyűlés folytatása, délután pedig segély-egyleti választmányi gyűlés. 23-án a gyűlés folytatása, délután segélyegyleti közgyűlés, 24. és 25-én d. e. közgyűlések, d. u. törvényszéki ülések tartása. Jeleznem kell: hogy ezeken kívül az orsz. lelkészi özvegy és árva gyámintézet ügye, az egyh. ker. tanügyi bizottságnak szervezete, szava-

zatok miként adása tárgyában e. ker. j.-könyvünkben foglalt vélemény s több főiskolánkra nézve beterjesztett javaslatok is tárgyalandók lesznek. Fölkérem ebből folyólag nagytiszteletűségteket, hogy a föntjelzett idő és napokra vonatkozó meghívást tudomásul venni, s mindazon személyeket, kik a kitűzött időben való megjelenésre kötelezvék avagy érdekelvék, sürgősen tudomásba helyezni, az e. ker. gyűlés elé tartozó ügyiratokat 8 nappal előbb, — végül az e. megye szellemi és anyagi állapotáról szóló jelentéseket is okvetlenül és minél előbb beterjeszteni méltóztassanak. Teljes tisztelettel vagyok Debreczenben, 1895. aug. hó 17-ikén Kiss Áron, püspök.”

— **A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület f. hó 20—22. napjain Debreczenben tartotta közgyűlését** Zelenka Pál püspök és a Péchy Tamás egyhker. felügyelőt helyettesítő legidősebb egyh. megyei felügyelő, Szentiványi Árpád országgy. képviselő elnöklete alatt. A közgyűlés helye az ág. hitv. evangélikusok Miklós-utca elején levő csinos kis temploma volt. Aug. 20-án különféle bizottsági gyűlések tartattak, továbbá egyházkerületi tanári értekezlet, s a tulajdonképeni gyűlés aug. 21-én kezdődött imádsággal, melyet Glauf Pál rimaszombati lelkész, főesperes tartott. A gyűlés megnyitása előtt az ev. ref. egyház presbyteriuma s a főiskolai tanárkar tett küldöttségileg tisztelgő látogatást a testvéregyházkerület elnökségénél. A közgyűlés tárgyai között legfontosabb volt Zelenka püspök évi jelentése, mely terjedelmesen felölelve az egyházkerület belső és külső életének minden legkisebb mozzanatát is, nemes liberálizmussal, emelkedett hangon beszélt az új egyházpolitikai törvényeknek a protestáns egyházakra, tehát az ő egyházára is való hatásáról. Pár idézet e szép beszédből megmutatja annak szellemét: „Avagy nem az evangéliumbeli testvériség éltető melege hatol-e jótékony áramlatban a polgári társadalom minden rétegébe, mind mélyebben az állam azon intézkedései által, melyekből folyólag a különféle nyelvi, vallási, faji válaszfalakra való tekintet nélkül, csupán egy polgárságot, csupán egy hazaszereget ismerő s ezen testvéries kapocsnak okos törvények által való védésére és erősítésére magát az ezredéves állam most elhatározá? Van-e okunk, jogunk zugolódásra, mikor a Krisztus egyházának lényege, szelleme vitetik át állami intézményekbe és közéletbe? . . . Nem annyira betűje, mint hatása az új törvényeknek, az állam és egyház folytatólagos intézkedéseivel együtt, válnak újító erővé egyházunkra nézve. Benne vagyunk. Legyünk rajta. Sok fohász, több munka s az Úr megsegít.” Jelentésének felolvasása után Zelenka lemondott püspöki hivataláról azon indokolással, hogy ő az új születési törvények meghozatala után nem tekintheti magát püspöknek s visszaadja a mandátumot egyházkerületének. Hiábavaló volt a közgyűlés minden érvelése és minden kérése: új választást kellett elrendelni. Biztosra veszik a kiváló férfiúnak talán teljesen is egyhangú újra megválasztását. A gyűlés sokat foglalkozott a tiszai egyházkerülethez most csatolt pánszláv érzelmű nyitrai egyházmegye ügyével, melyből senkisémm jelen-vén meg a közgyűlésen, erélyesen felhívatott a közgyűlés határozatának tiszteletben tartására. Az egyházkerület az 1848. XXII. t.-cz. alapján az eddiginél nagyobb segélyt kér az államtól, részletes munkáltság kimutatván, hogy a hazai ág. hitv. ev. egyháznak kerek 400,000 forint évi segélyre lehet ezentúl igénye. A két napon át folyt gyűlés elvégeztével annak tagjai kirándultak a Hortobágyra, mint Debreczen városának vendégei.

— **A debreczeni ev. ref. főgymnasiumban a növendékek beírása,** a mennyiben a múlt isk. év végén tartott fölvétel alkalmával az egyes osztályok létszáma be nem telt, szept. 1—8 napjain történik; még pedig e határidő első felében, csak protestáns vallásúak második felében, vagyis szeptember hó 5-ikétől kezdve pedig bármily vallású növendékek jelentkezhetnek a fölvételre. Azok a régebbi növendékek, a kik a múlt iskolai év végén beiratkoztak, beírási lapokkal szept. 4 első napján tartoznak osztályfőnöküknél jelentkezni, különben elvesztik felvételi jogosultságokat és helyekre mások vétetnek fel. A javító és pótló vizsgálatok aug. 30. és 31-én tartatnak, még pedig a négy felső osztály aug. 30-án, a négy alsó aug. 31-én. Az első osztályba lépő és iskolai jótéteményekért folyamodó tanulók fölvételi vizsgálatát aug. 31-én és szept. 1—2 napjain lesz. A magánvizsgálatok: a VIII-ik osztálybeli növendékeké aug. 30. és 31-én, a többieké szept. 2—4. napjain tartatnak, még pedig délelőtt az írásbeli, délután a szóbeliek. — Az érettségi vizsgálat: az írásbeli szept. 1—5. napjain, a szóbeli és javító vizsgálat szept. 7—8 napjain lesz; jelentkezni lehet a teljes érettségi vizsgálatra aug. 31-én d. e. 12 óráig, a javító vizsgálatra szept. 5-ig bezárólag az igazgatóságnál. — Azon tanulók, kik a debreczeni ev. ref. egyház kezelése alatt lévő ösztöndíjakért u. m. Gönyei-Dusóczky, Kálmánczhey, Klobusiczky-Pallay, Pallay, Szegedi, Szoboszlay-Pap, Szondi-Kenesty, Várad-Aszalay alapítványért akarnak folyamodni, okmányaikkal felszerelt kérvényeket szept. 1-ig tartoznak az igazgatósághoz beadni. A Szondi-Kenesty alapítványra vonatkozólag, mivel a fölveendő ösztöndíjasok közül tízen tápintézeti jótétemény alakjában, öten pedig pénzben kapják az ösztöndíjat, a folyamodónak meg kell jelölnie kérvényében, hogy mily alakban kéri az ösztöndíj adományozását. Az igazgatóság.

— **A debreczeni lelkészi állomásra** beérkezett pályázatokat f. hó 20-ikán bírálta el városunkban egy küldöttség, melynek tagjai voltak Dávidházy János esperes elnöklete alatt Némethy Lajos és Nagy Ferencz egyh. m. tanácsbírák s a debreczeni egyházközség részéről Dicsőfi József és Szinay Gyula. Kilencz pályázat érkezett be, s egy pályázónak kérvénye nem lévén kellőleg fölszerelve, a küldöttség 8-at nyilvánított választónak. Ezek a következők: 1. Dombay Lajos békésgyulai, 2. Szele György tépei lelkész, 3. Mitrovics Gyula sárospataki theol. tanár, 4. Biky Károly gyöngyteleki, 5. Vértessy Mór bihar-tordai, 6. Zoványi Jenő t.-földvári, 7. Sikó Endre t.-várkonyi, 8. Fánscsik János naszályi lelkészek. A debreczeni fényes egyházra nézve semmi esetre sem hízelgő, hogy templomi katedrójára így ütött ki a pályázat, de hát ez, mint ez itt köztudomású dolog, azon par force vitt korteskedésnek köszönhető, melyet a helyi s több fővárosi lapban egyik jelölt mellett hívei kifejtettek és kifejtének. Különben ma Debreczenben két név hangozik, mint a kik köré csoportosulnak a választók: a Mitrovicsé és a Szeléé. Szelét azok akarják megválasztani, kik debreczeni lelkészért nem akarnak kimenni a tiszántúli egyházkerületből s kik emelni akarván az ifjabb lelkészi generáció e rokonszenves, tehetséges, lelkészi erényekben gazdag, egyh. megyéje által ifjan főjegyzői állásra emelt tagját, kit a debreczeni egyházközség tagjai is, mint itten működött segédlelkészt, folyton jó emlékezetben tartanak: a debreczeni főiskola szellemében nevelt férfiut óhajtanak e gyülekezet lelkészének megválasztani. A kik Mitrovicsot akarják lelkésznek, azok a pártpolitikai érdek mellett főként azzal érvelnek, hogy a debreczeni egyháznak

országos nevű embert kell és illik lelkészül megválasztani. Különben mindkét jelölt mellett foly városunkban a küzdelem. Mitrovicsot múlt vasárnap hallgatták meg Sárospatakon, Szelét pedig holnap hallgatja meg a választók egy küldöttsége Tépén. Egyszóval benne vagyunk a lelkészválasztás nagy és kiváló érdekű mozgalmaiban!

— **Rövid jelentés,** egyszersmind felhívás az alább nevezett vallástani kézi-könyvek íróihoz. A főtiszteletű tiszántúli egyházkerület meghagyásából gymnasiumi vallástani kézikönyvekre hirdetett pályázat következtében a folyó évi május első napjáig a főtiszteletű püspöki hivatalhoz öt rendbeli pályamunka adatott be: 1. Az I és II. osztály számára „Bibliaismertetés“ 2 pályamunka. 2. A VI. osztály számára „Symbolika“ 1 pályamű. 3. A VIII. osztály számára „Magyar protestáns egyháztörténelem“ tekintettel a prot. egyházi jogi fejlődésre, 2 pályamű. Ellenben nem érkezett pályamű a VII. osztály számára a „Vallástörténet“-re. A beérkezett ötrendbeli pályamű főtiszteletű Püspök ur jóváhagyásával egy öttagu bíráló bizottságnak adatott át megbírálás végett. A bíráló bizottság munkáját bevégezvén, bírálatában kimondja, hogy az öt pályamunka közül jelen alakjában egy sem fogadható ugyan el, de az alábbi 2 munka a bírálók által megjelölt hibák javítása után elfogadhatók lesznek. Felhívom ennél fogva az illető szerzőket, hogy folyó évi szeptember hó 15-ig nyilatkozzanak, hajlandók-e műveiket átdolgozni s felülbírálás végett hozzám 1896. évi április hó 1-ső napjáig beadni. — Azon esetre, ha az átdolgozásra vállalkoznak, a munkáikra vonatkozó összes bírálatokat velök közölni fogom. Felhívom a következő pályaművekre s illetőleg ezek szerzőihez szól: 1. „Bibliaismertetés.“ Jelígeje: „Veritas“. — 2. „Symbolika.“ Jelígeje: „Létezni vágyosz? Jöjj létre önerőből.“ — Addig is, míg szerzők kívánságára a bírálatokat megküldhetném, jól esik kijelentennem, hogy e két műről a bírálat igen kedvezően nyilatkozik, úgy hogy ennél fogva azt lehet következtetni, hogy szerzőknek nem lesz nehéz feladatuk a bírálat komoly szambavételével derék és sikeresen használható tankönyvet előállítani. Minden esetre óhajtanó, hogy a szerzők a jelen bírálat által el ne kedvetlenedjenek s mindaddig munkálkodni meg ne szünjenek, míg a pálmát el nem nyerik. A „Magyar prot. Egyháztörténelem“ stb. a VIII. osztály számára című azon pályamunka, melynek jelígeje „Si Deus pro nobis, quis contra nos“? Sok jeles tulajdonnal bír ugyan, de hiányai és árnyoldalai oly számosak, hogy jelen szerkezetében ugyan elfogadásra nem ajánlható, de szerző jól tenné, ha művét a vele szivesen közlendő bírálatok tekintetbe vételével átdolgozná s az ujonnan kitűzendő pályázatra beadná. Az itt nem említett pályaműveket a bírálók általában elfogadhatatlannak nyilvánították. Végre tisztelettel jegyzem meg, hogy a pályaművek tölem átvehetőek. A szerzőket feltétlen titoktartásról biztosítom. Joó István gymnasiumi felügyelő.

— **Értesítés.** A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottságának végrehajtó bizottsága tisztelettel tudatja, hogy az egyházkerület kiadásában megjelent következő könyvek kaphatók és megrendelhetők Debreczenben, az ev. ref. főiskolában lévő népiskolai könyvkiadványok raktárában. A raktár egyházaknak és tanítók már 2 frt értékű, könyvkereskedőknek pedig 10 frt értékű megrendelés után, tíz százalék árengedményt ad; csomagolásért, vidéki megrendelésektől, semmit sem számít fel. A kebelbeli egyházaknak, a lelkész és gondnok jótállása mellett, ha e végett külön megkerestetik, a raktár 3 hóig terjedhető időre hitelt nyújt. Egyházkerületünk kiadásában eddigelé a követ-

kező könyvek jelentek meg: I. *Vezérkönyvek*: 1. Utmutatás a ker. vallás népisk. tanítására. I. füzet, ára 80 kr. Vezérkönyv az I—IV. el. osztályok tanítói számára. Irta Kovács Lajos. 2. Utmutatás a ker. vallás népisk. tanítására. II. füzet, ára 55 kr. Vezérkönyv az V. és VI. el. osztályok tanítói számára. Irta Kovács Lajos. 3. Vezérkönyv a női kézimunka osztályonként tanításához. Ára 1 forint 50 kr. Irta Dóczy Gedeon. 4. Vezérkönyv a természetrajz tanításában. Ára 1 frt 20 kr. Irta Sente József. 5. Mennyiségtan a népiskolában. Vezérkönyv az el. iskola I—VI. osztályában tanítók számára. Ára 1 forint 80 kr. Irta Kovács Lajos. 6. Vezérkönyv a hangoztató irvaolvasatáshoz s utmutatás a magyar ABC. használatához. Ára 25 kr. Irta Dóczy Gedeon. 7. Természettan a népiskolában. Ára 1 frt. Irta dr. Fodor Ferencz, átdolgozta Somogyi Pál. II. *Kézikönyvek*: 1. Bibliai történetek az elemi iskola 3. és 4. osztályai számára. Ára 20 kr. Irta Kovács Lajos. 2. Keresztyén vallástan az elemi iskola 5. és 6. osztályai számára. Ára 20 kr. Irta Kovács Lajos. 3. A ker. egyház történelme az elemi iskola 6-ik osztálya számára. (Az A és B tantervhez). Ára 24 kr. Irta Gergely Károly. 4. Magyar ABC. és olvasókönyv. Ára 20 kr. Irta Dóczy Gedeon. 5. Eletrajzok a magyar nemzet történetéből, elemi isk. 3 és 4. oszt. számára. Ára 20 kr. Irta Gergely Károly és Kovács Lajos. 6. A magyar nemzet története, elemi iskola 5. és 6. osztályai számára. Ára 20 kr. Irta Kovács Lajos és Gergely Károly. 7. Földrajzi kézikönyv elemi iskolák számára. Ára 20 kr. Irta Kótai Lajos. — III. *Gymnasiumi vallástani könyvek*: 1. Heidelbergi káté, fordította Dr. Erdős József. Ára füzve 50 kr, kötve 60 kr. 2. Keresztyén hittan, a 3. és 4. gymn. osztályok számára. Irta Kovács Lajos és Gergely Károly. Ára füzve 40 kr. 3. Keresztyén erkölcs-tan, a 3. és 4. gymn. osztályok számára. Irta Kovács Lajos és Gergely Károly. Ára füzve 40 kr. 4. Keresztyén egyháztörténelem, a gymn. 5-ik osztálya számára. Irta Gergely Károly és Kovács Lajos. Ára füzve 70 kr. Ezekon kívül kaphatók: Népiskolai tanterv (30 kr) és Népiskolai szervezet (10 kr). A megrendelés ezen cím alatt teendő: Egyházkerületi Tankönyvraktár Debreczenben, az ev. ref. főiskolában. A megrendelés történhetik utánvétellel, vagy a pénz előre beküldése mellett; utóbbi esetben a megrendelt könyvek árából 10 % leszámítandó s a fenmaradt összeg a szállító levél és utalványkiváltás költségeire 8 krral megpótlendő. Két forintot meg nem haladó könyvek rendelésénél legcélszerűbb az egész összeget beküldeni, a mikor az esedékes 10 %-ból a raktár a keresztkötés alatt bérmentve küldésnek s az utalványkiváltásnak költségeit fedezendi. Tekintettel arra, hogy a tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1885. évi április hóban tartott közgyűlése j. k. 71. sz. a. elrendelte, hogy „a tanítók részére szükséges vezér könyveket az egyházak, illetőleg az iskolák szerezzék be, s azok, mint az iskola tulajdonai, szálljanak át tanítóról tanítóra“, továbbá, hogy „egyházkerületünk népiskoláiban mindent az egyházkerület tulajdonát tevő kézikönyvek használtassanak“, s e „kötelező szabály ellenőrzésére“ az egyházmegyék esperesait s általában a lelkész urakat felkérte és utasította; tekintettel továbbá arra, hogy a főtiszt. egyházkerület az elemi iskolai kézikönyvek pénztárából évenként 1200 frtot a debreczeni, 500 frtot a szatmári ev. ref. elsőrendű felsőbb leányiskolák, 1600 frtot az egyházkerületi tanítóképző intézet céljaira rendelt fordítani: e nagyfontosságú célok érdekében, a fentebb hivatolt egyházker. végzés alapján, tisztelettel kéri az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság végrehajtó

bizottsága a nagytiszteletű lelkész urakat, mint iskolaszéki elnököket, kéri az iskolaszékek tagjait, a tanító urakat: méltóztassanak az egyházkerületi könyvkiadványok használatára becses figyelmüket annyival is inkább kiterjeszteni, mivel egy idő óta néhány tanító földrajzi, történeti s legközelebb keresztyén vallástani kézikönyveit, minden előleges megvizsgálás nélkül, körlevélben, hirdapokban, magán uton terjesztvén és ajánlgatván, a körülményeket nem ismerő tanítókat tévedésbe ejtik, az egyházkerületi elemi iskolai kézikönyvek pénztárának kárt okoznak s e pénztárt oly helyzetbe hozhatják, hogy a reá utalt s fentebb elősorolt kötelezettségeinek többé eleget nem tehet, Épen ezért a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés felszólította a nt. esperes urakat, hogy a főtiszt. püspöki hivatalnál azon egyházak iskoláit jelentsék be, melyekben az egyházkerület kiadványai nem használtak. Tisztelettel tudatja végre a bizottság, hogy a Méhner Vilmos budapesti kiadónál megjelent térképeket az egyházker. népisk. tanügyi bizottság használatra ajánlja. E térképekből az általános iskolai átlász, mihez előre az illető megye térképe ragasztatik, példányonként 25 kr.-ért, Magyarország térképe példányonként 6, a megyei térképek példányonként 4 kr.-ért szerezhetők meg abban az esetben, ha a nevezett kiadónál egyszerre 25 példány rendeltetik meg. Csomagolásért a kiadó nem számít fel semmit, de a megrendelt példányok árát kéri postautalványon előzetesen beküldeni és a csomag bérmentetésére, minden megrendelésnél, a rendelt példányok árához 25 kr.-t kér csatolni. Kelt Debreczenben, 1895. augusztus 8. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottságának végrehajtó bizottsága.

— **Lelkészbiztatás Dolhán.** Az országos közalap anyagi támogatásából fennálló dolhai missiói egyházba, az újonnan meghívott lelkészt, Bihari Lajost, e hó 11-én igtatta be hivatalába a máramaros-ugocsai egyházmegye esperese, nt. Csernák István úr. A kedves kis ünnepély, melyen az egyházmegye papjai közül is többen voltak jelen, az esperes úr szép biztató beszédével kezdődött, az új lelkész tartalmas és szép ékesszólással előadott beköszönő beszédével folytatott, s az egyházközségi közgyűlés megtartásával ért véget. A vallási, de különösen nemzetiségi szempontból kiválóan fontos kis egyház — lévén ez a ruthén népáradat közé ékelt maroknyi magyarság egyik új plántája — az új lelkészben egy hiterős, buzgó vezetőt nyert, kinek működésére Isten legjobb áldását kérjük, buzgón könyörögven, hogy munkája nyomán legyen e kis egyházban előrehaladás a hitben és ösmeretekben, s növekedjék terebélyes fává az Úrnak e kised egyháza.

— **Lelkészválasztás meghívás útján.** A sz.-szolnoki egyházmegyében a magyar-goroszlói egyházközség főiskolánk egykori növendékét, Patay Lajos esperesi s.-lelkészt hívta meg lelkészül. Ószinte szerencsekívánatunkat fejezzük ki mindkét részre.

— **A szatmármegyei református egyháztársadalom köréből több mozgalomról értesülünk, melyek ottani lelkészeink életrealóságáról, egyházunk legbensőbb érdekeinek emelésére célzó ügybuzgóságáról tanúskodnak.** Mint értesülünk, a szatmármegyei ev. ref. lelkészi kar egyetemes lelkészi értekezletét folyó hó 8-án tartotta meg Fehérgyarmaton a városi kaszinó helyiségében, közel harmincz tag jelenlétében. Az értekezleten, a melyen Bélteki Albert lelkész elnökölt, Tabajdi Lajos szatmári és Biki Károly györteleki lelkészek felolvasást tartottak, mely felett később élénk eszmecsere indult meg. A tanácskozást társasbéd követte, melynek végzetével ugyancsak a fent nevezett helyen a szatmári prot.

irodalmi kör választmánya ült egybe s tartotta meg ülését Luby Géza orsz. képviselő és egyházmegyei tanácsbíró elnöke alatt. Az ülésen elhatározta a választmány, hogy a kör által kiadott, de időközben megszűnt hírlapot a prot. eszmék szolgálatára újból megindítja és mindaddig fentartja, míg egy nagyobb szabású és az ország központjában szerkesztendő napilap nem fog megindulni és buzgólkodni a protestánsok jogos érdekeinek a megvédésében. Az új lapot októberben indítják meg és szerkesztői Biki Károly és Varga Lajos lelkészek lesznek. Mondanunk sem kell, hogy a legőszintébb örömmel üdvözöljük szatmári testvéreink, barátaink vállalkozását, s kívánjuk, hogy az a lap, — mert hiszen egy központon szerkesztendő nagyobb napilap alapítása még igen távoli idők kérdése lehet, — mint egy őrszem végezze a maga kötelességét, védvén a mi seregünket a sötétség hatalmai által való megtámadtatások ellen.

— **Halálozás.** Részvétellel értesültünk, hogy *Kubinyi Károly* börvelyi ref. lelkész és volt egyházmegyei tanácsbíró f. é. aug. hó 21-én 14 napi súlyos szenvedés után, déli 12 órakor, életének 68-ik, lelkipásztorkodásának 31-ik évében jobblétre szenderült. Bővebb nekrológot hozunk, de addig is áldást és békét kívánunk az elhunyt poraira!

— **A szatmár-németi ev. ref. főgymnasiumban** a következő 1895—96. iskolai év f. évi szept. 2-án kezdődik. Aug. 30. és 31-én pótló-, javító- és magánvizsgálatok; szept. 2., 3. és 4. napjain beiratás és felvételi vizsgálatok. A tanítás szept. 5-én reggel 8 órakor kezdődik. Szept. 8-án (vasárnap) d. e. lesz az isk. év ünnepélyes megnyitása.

Szerkesztői üzenet.

F. I. N—ly. Pénteken érkezvén, ezen számból kimaradt. Jövő héten mindenestre jönni fog.

TARTALOM-JEGYZÉK: Ideáizmus és realizmus a mi református egyházunkban. Fekete Gyula. — Válasz Madarász Imre cikkére. Szabó Aladár. — Tárca: Töredék. Asztalos György. — Tanügy: A theológusok létszámának apadása. Csia Kálmán. — Közéletünk: Egyházmegyeink életéből. — Irodalom. — Külföldi hírek — Különfelek. — Szerk. üzenet.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat.

A fehér-gyarmati ev. ref. egyházban megürült káplán-tanítói állásra pályázat hirdettek. Fizetése: a) tanítói: 400 frt havi részletekben, 3 öl kemény tűzifa beszállítva, 6 köböl kollektá buza, minden tanítványtól egy csirke, vagy annak 20 kr. folyó ára, egy szobából álló lakás; b) kápláni járandóság 100 frt havi részletekben.

Kötelessége: a kötelezett tanterv szerint tanítja az egyháztanács által kijelölt elemi osztályokat; lelkész akadályoztatása esetén és az u. n. hora canonicán lelkészi szolgálat. A megválasztandó 3 évre alkalmaztatik. Pályázat f. év aug. 31-ig alulirothoz küldendő.

Az állás f. év szept. első hetében azonnal elfoglalandó.

Fehér-Gyarmat, 1895. aug. 19.

Fábián József,

ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A *karczagi* ev. ref. gymnasiumnál a VI-ik osztály megnyitása alkalmából egy tanári állásra pályázat hirdettek. E tanszékkal a görög- és latinnyelv tanítása van összekötve. Pályázhatnak protestáns vallású tanárok és tanárjelöltek. Heti óraszám 20—22.

Ha okleveles tanár választatik, ezidőszerint 1000 frt törzsfizetést s 200 frt lakáspénzt kap; helyettes tanár javadalmazása 800 frt. A fizetést az egyház pénztára évnegyedenként előre eszközli.

A megválasztott okleveles tanár egy évi sikeres működés után véglegesítettvén, kötelezett tagja a tiszántuli ev. ref. illetőleg az orsz. tanári nyugdíjintézetnek, melybe a fentartó testület belépett. A helyettes tanár oklevele megszerzése után nyomban rendes tanári fizetést kap.

Az állás f. évi szeptember 1-én elfoglalandó.

A pályázók folyamodványukat életkoruk, tanulmányaik s a véderőhöz való viszonyukra vonatkozó okmányaik kíséretében f. évi *augusztus hó 27-ig* alulirothoz küldjék be.

Karczag, 1895. aug. 17.

Hajnal Elek,

gymn. igazg. tanács elnöke.

Pályásat

a *panyolai* ev. ref. egyházban újonnan létesített leánytanítói állomásra.

Fizetése: kényelmes új lakáson és kerten kívül készpénz, tandíj, párbér és földjövedelem czimen 400 frt értéket képvisel.

Kötelessége: a leánynövendékeket tanítani. Az állomás mielőbb elfoglalandó.

Felszerelt kérvények szept. 15-ig alulirothoz küldendő.

Panyola, (u. p. Fejér-Gyarmat, Szatmármegye.) 1895. aug. 20.

Kovács Lajos,

ev. ref. lelkész.

Pályásat

a *kisperegi* segédlelkészre.

A segédlelkész kötelessége: az igehirdetés és irodai segédkezés.

Évenkénti fizetése 100 frt, koszt, külön lakás, fűtéssel és takarítással.

Az első vizsgát most teendő ifjak is pályázhatnak. Pályázni akarók okmányaikat minél előbb juttassák el hozzám. Levélben többet.

Kispereg, 1895. aug. 21.

Szondy Imre,

kisperegi ref. lelkész.